

KAHRAMANMARAŞ
SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ

**FEN VE MÜHENDİSLİK
DERGİSİ**

JOURNAL OF SCIENCE
AND
ENGINEERING

ISSN 1301 - 2053

CİLT : 1
VOLUME

SAYI : 1
NUMBER

YIL : 1997
YEAR

K.MARAŞ-ELBİSTAN YÖRESİNDE ORMANSIZLAŞMA, GETİRDİĞİ PROBLEMLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Mahmut Derya Avcı

KSÜ Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü

ÖZET

Yenilenebilir en önemli doğal kaynaklardan biri olan ormanlar, insanlar tarafından çeşitli nedenlerle tahrip edilmekte. bunun sonucunda, gerek dünyada ve gerekse ülkemizde büyük bir ormansızlaşma süreci yaşanmaktadır. Ormansızlaşma ise, birçok ekonomik ve sosyal problemi beraberinde getirmekte, büyük çevre problemlerine neden olmaktadır.

Bu çalışmada, büyük bir ormansızlaşmanın yaşandığı K.Maraş-Elbistan yöresi ele alınarak, söz konusu yörede, ormansızlaşmanın boyutları ve meydana getirdiği problemler incelenmiş ve bazı çözüm önerileri ortaya konulmuştur.

DEFORESTATION, PROBLEMS CAUSED BY IT IN THE K.MARAŞ-ELBİSTAN REGION AND PROPOSALS ABOUT SOLUTION

ABSTRACT

Forests which are one of the most important renewable natural resources have been destroyed by people. Therefore, deforestation has been a big problem both in our country and the world. It brings a lot of economic, social and environmental problems.

In this study, the situation of deforestation in the Kahramanmaraş-Elbistan region where has been lasting a big deforestation and problems caused by deforestation have been reviewed, and some proposals about solution have been presented.

GİRİŞ

Elbistan, gerek barındırdığı nüfus ve gerekse yüzölçümü bakımından, K.Maraş ilinin merkez ilçeden sonra en büyük ilçesidir. Coğrafi bakımdan "Doğu Anadolu Bölgesi"nde bulunan ilçede, karasal bir iklim hüküm sürmektedir. Bu bakımdan, ana hatlarıyla Akdeniz ikliminin görüldüğü K.Maraş ve yakın çevresinden, özellikle orman varlığı bakımından önemli farklılıklar taşımaktadır.

Ülkemizde, toprak erozyonunun büyük boyutlara ulaştığı bilinmektedir. Büyük ölçüde, ormanların tahrip edilmesi ile tarım ve mera alanlarındaki yanlış uygulamalardan kaynaklanan bu durum, her yıl büyük miktarlarda ülke toprağının kaybolmasına neden olmaktadır. Bu olayları ve özellikle ormanların tahrip edilmesinden doğan diğer problemleri, çarpıcı bir şekilde Elbistan'da da görmek mümkündür.

Bu çalışmada, öncelikle Elbistan'da orman varlığı incelenmiş, daha sonra mevcut durumdan hareketle, Elbistan'daki ormansızlaşmanın nedenleri ve sonuçları üzerinde durulmuş ve mevcut durumu iyileştirmeye yönelik olarak alınabilecek çeşitli önlemler ele alınmıştır.

ELBİSTAN'DA ORMAN VARLIĞI

Elbistan, ilçe olarak toplam 245 hektar orman alanına sahip olup, 232700 hektarlık yüzölçümünün sadece %0.1'i ormanla kaplıdır. Bu haliyle, K.Maraş ilinde toplam orman alanı ve orman alanı yüzdesi olarak en az orman Elbistan'da bulunmaktadır [1].

Elbistan'daki ormanların tamamı bozuk koru niteliğinde olup, ilçede, baltalık ormanı ise bulunmamaktadır [1].

Elbistan'da şu ana kadar orman içi, orman dışı veya yapay gençleştirme olarak herhangi bir ağaçlandırma çalışmasının yapılmadığı belirtilmektedir [1]. Ancak, yörede ağaçlandırılması gereken alanlar geniş yer kaplamaktadır.

Elbistan'daki ormancılık faaliyetleri, Göksun Orman İşletme Müdürlüğü'ne bağlı Elbistan Orman İşletme Şefliği'nce yürütülmekte olup, verimli ormanların bulunmaması nedeniyle, ilçede, herhangi bir üretim çalışması da söz konusu olmamaktadır.

ELBİSTAN'DA ORMANSIZLAŞMANIN NEDEN VE SONUÇLARI

Elbistan yöresinde ormansızlaşmanın başlıca nedeni, insan faktörüdür. Esasen ormansızlaşma, mevcut ormanların özellikle insan etkisi yok edilmesi anlamına gelmektedir. Bunun yanında, yöre ormanlarının kendilerini yenileyebilmesini ve orman yetiştirmeyi güçleştirmeleri nedeniyle, yöredeki ekolojik koşulların ve jeolojik yapının da burada ele alınarak incelenmelerinde yarar görülmüştür.

İnsan Faktörü: Ülkemizde ormandan tarla açmak, başıboş hayvan otlatmak, usulsüz ağaç kesmek vb. şekillerdeki orman tahribatı geçmiş asırlardan bugüne kadar devam edegelmiştir [2]. Ülkemiz genelindeki duruma paralel olarak, Elbistan'da da geçmişten beri süregelen bir orman tahribatının var olduğu rahatlıkla söylenebilir. Geçimi, başta tarım ve hayvancılığa dayanan yörede, 1996 yılına ait verilere göre, toplam olarak 92250 adet koyun ve 3100 adet kıl keçisi bulunmaktadır [3]. Peker [4], Elbistan çevresinde, kışın hayvanlara yedirilmek üzere, yazın tetar usulüyle Meşe dallarının kesildiğini ve bunların kurutulmak üzere uygun Meşe ağaçlarının çatallarına istif edildiğini belirtmektedir. Yöredeki yerli halkın ifadeleri de bu tahribatı doğrular yönde olup, yakın geçmişte bile, Elbistan ve yakın çevresinde bugüne göre daha fazla orman bulunduğu belirtilmektedir.

Su kaynaklarının bolluğu (Ceyhan nehrinin Elbistan'dan doğması), tarıma uygun verimli arazileri (Elbistan Ovası) ve arazinin yerleşime uygun olması [5] gibi çeşitli nedenler, Elbistan'da nüfusun yoğun olmasında önemli rol oynamıştır. Örneğin, 1985 ve 1990 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre, ilçenin toplam nüfusu sırasıyla 108979 ve 112024' tür [5]. Nüfus yoğunluğu, yöre halkının çeşitli ihtiyaçları (bina yapımı, ev ve iş aletleri yapımı, yakacak ihtiyacı vb.) için ormana yönelmesini ve ormanları tahrip etmesi sonucunu doğurmuştur. Yörede kışların sert ve uzun geçmesi, halkın yakacak oduna olan talebini ve dolayısıyla tahribatı daha da artırmıştır. Söz konusu orman tahribatı, usulsüz kesimler yanında, aşırı hayvan otlatması ve ormandan tarla açmalar vb. şeklinde de gerçekleşmiş ve bu olaylar uzun vadede, yöre ormanlarının büyük bölümünün yok olmasına neden olmuştur. Ancak burada, bu tahribatın asırlar

boyu sürdüğüne ve bunun sonucunda bugünkü olumsuz durumun ortaya çıktığına dikkat edilmelidir.

Ekolojik Koşullar: Elbistan yöresi, coğrafi bakımdan "Doğu Anadolu Bölgesi"nde bulunduğundan dolayı, yörede, ekolojik koşullardan özellikle iklim koşullarının elverişsizliği dikkati çekmektedir. 1150 m yükseltiye sahip Elbistan meteoroloji istasyonuna ait iklim verilerine göre [6], yörede yıllık ortalama sıcaklık 10.5 °C, yıllık ortalama yağış ise 386.1 mm'dir. Erinç formülüne ve Çepel'in geliştirdiği grafik metoda göre [7], Elbistan "yarı kurak" iklim tipine sahiptir. FAO, yıllık yağışı 300-600 mm arasında olan yerleri "yarı kurak" kabul etmektedir [8]. Buna göre de, Elbistan "yarı kurak" bir yöre özelliği göstermektedir. Bu koşullarda yörede Karaçam, Ardıç ve Meşe gibi kuraklığa nisbeten dayanıklı ağaç türleri bulunmaktadır.

Kurak bölgelerde bitkiler genellikle yavaş büyümektedir. Böyle yerlerde ormanın kesilmesi veya aşırı otlatma gibi nedenlerle bitki örtüsü bir kez tahrip edilince, bitki örtüsü bir daha eski yerini kolayca yeniden kaplayamamaktadır [9]. Bu nedenle, karasal bir iklimin hüküm sürdüğü, yazları sıcak ve kurak, kışları çok soğuk ve kar yağışlı geçen ilçede, ekolojik koşullardan özellikle iklim faktörlerinin elverişsizliğinin, verimli bir orman yapısının oluşmasına, ormanın kendini kolayca yenileyebilmesine ve devamlılığını sağlamasına engel oluşturmuş olması kuvvetle muhtemeldir.

Jeolojik Yapı: 1/1.000.000 ölçekli Türkiye Jeomorfoloji Haritası'na göre [10], Elbistan ve civarında, taban arazilerde Kuvaterner yaşlı genç dolguların (alüvyonlar) oluşturduğu sekili ovalar geniş yer kaplamaktadır. Ayrıca, Paleozoyik-Mesozoyik yaşlı kalker (kireçtaşı) ve mermer anakayalar üzerinde yaylalar ve yassı doruklu dağlar yer almaktadır.

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere, Elbistan'da ovalar zaten geniş yer kaplamakta, ormanın ağırlıklı olarak bulunması söz konusu olan yaylalar ve dağlar ise, kalker ve mermer anakayalardan oluşmaktadır. Kalkerin sertliğine bağlı olarak, ne kadar sert olursa, o derecede sığ ve fakir topraklar verdiği, mermerin ise, sert olduğundan güç ayrıştığı, bu nedenle de sığ topraklar verdiği belirtilmektedir [11]. Bu bakımdan, yöredeki bugünkü durum üzerinde jeolojik yapının da belirli ölçüde bir etkisi bulunmaktadır. Çünkü, anakayaya bağlı olarak toprak oluşumu yavaş seyrettiğinden, sığ topraklar oluşmakta, bu ise, ağaç ve orman gelişimi bakımından olumsuz koşullar meydana getirmektedir. Yaylalardaki yoğun hayvan otlatması ve usulsüz kesimlerle ormanın sürekli olarak tahribi, mevcut toprağın da erozyonla kaybedilmesine neden olmuş, sonuç olarak, ormanın kendini yenileyebilmesi, özellikle toprak koşullarının elverişsizliği nedeniyle pek mümkün olamamıştır.

Özetlenecek olursa; insanoğlunun asırlar boyunca ormana çeşitli şekillerde yaptığı zararlı müdahaleler, ormanların tahribini ve ormansızlaşmayı, olumsuz ekolojik koşullar (özellikle iklim koşulları) ve sığ toprak koşulları meydana getiren jeolojik yapı ise, var olan ve fakat zarar görmüş ormanların kendini yenileyebilmesini ve orman yetiştirmeyi güçleştirmiş, böylece, orman örtüsünden yoksun, çıplak, bugünkü arazi durumu ortaya çıkmıştır. Ormansızlaşma sonucunda, yörede, asli ve tali orman

ürünlerine olan talep yöre ormanlarından karşılanamaz hale gelmiş. büyük boyutlara ulaşan toprak erozyonu meydana gelmiş; ayrıca, ormanların su rejimini düzenlemesi, tarım ve yerleşim alanlarını sellerden koruması, rekreasyon alanı oluşturması, havayı temizlemesi, istihdama katkısı vb. birçok yararlı işlevleri de ortadan kalkmıştır. Böylece, yörenin ekonomik ve sosyal hayatı olumsuz yönde etkilenmiş, önemli çevre problemleri ortaya çıkmıştır.

ELBİSTAN'DA ORMANSIZLAŞMAYA KARŞI ALINABİLECEK ÖNLEMLER

Elbistan'da bugün ormancılık açısından yapılabilecek en önemli çalışma, çıplak alanların acilen ağaçlandırılmasıdır. Yarı kurak bölgelerde yapılacak ağaçlandırmalar, bazı riskleri de beraberinde getirmektedir. Ancak, bu durum çalışmaların yapılmasına engel değildir. Orman işletmeleri, genellikle, ağaçlandırılacak alanları belirlerken, ağaçlandırma yapmaya uygun ve başarı ihtimali yüksek olabilecek alanlara öncelik vermek suretiyle, ağaçlandırma yatırımlarını ve verilen kısıtlı ödeneklerini en verimli şekilde değerlendirmek istediklerinden, yörede şu ana kadar ağaçlandırma yapılamamıştır. Bu bakımdan, yörede, bugünkü koşullarda devlet imkanları ile geniş kapsamlı ağaçlandırmaların yapılması kısa vadede pek mümkün görünmemektedir. Devlet-vatandaş işbirliği, gerekirse askeri birliklerin de çalışmalara katılımının sağlanması tek çıkar yol olarak görünmektedir.

Yörede yapılacak ağaçlandırmalarda esas gaye, erozyonu kontrol altına almaktır. odun üretimi esas gaye değildir. Yörede, anakayanın yer yer yüzeye çıktığı, yukarıdan taşınan toprakların alt yamaç ve eteklerde toplandığı yerler bulunmaktadır. Böyle yerlerde, gerekli toprak etüdüleri yapılarak ağaçlandırmanın nerelerde yapılabileceğine karar verilmeli, toprağın derin olduğu yerlere öncelik verilmelidir. Ağaçlandırmaya uygun olmayan yerlerde ise, arazinin durumuna göre, çalılardırma veya otlandırma şeklinde yeşillendirmeler yapılarak veya örme çit vb. tesisler kurularak erozyon kontrolü yapılabilir.

Yapılacak ağaçlandırmalar entansif çalışmaları gerektirmekte, arazi hazırlığı ve ağaç türü seçiminden, dikim ve bakıma kadar her aşamada büyük dikkat ve itina istemektedir. Aksi takdirde, bütün emeklerin boşa gidebileceği iyi bilinmelidir. Ağaç türü seçiminde, yörenin yerli ağaç türlerine (Karaçam, Ardiç, Meşe) öncelik verilmelidir. Ayrıca, kurak ve fakir topraklarda da yetişebildiği bilinen Yalancı Akasya da önerilebilir. Çalışmaların önce küçük alanlarda başlatılması, kazanılan tecrübelerle göre daha geniş alanlara yayılarak sürdürülmesi yararlı olacaktır. Bu kapsamda, koşulların uygunluğuna göre makineli çalışma ve dikimde tüplü veya topraklı fidan kullanımı tercih edilmelidir. Gerekirse sulama, malçlama vb. ilave işlemlere de yer verilmelidir.

Yörede yoğun bir hayvancılık olduğu gözönüne alınarak, bütün bu çalışmalardan önce, halkın desteği alınmalı ve etkili bir koruma sağlanmalıdır. Aksi takdirde, başarısızlık peşinen kabul edilmiş demektir. Bu arada, mera ıslahı çalışmaları da yürütülerek hayvanların düzenli olarak otlatılabileceği meraların oluşturulması, erozyon kontrolü çalışmalarının yürütülmesini kolaylaştıracaktır.

Elbistan'da bunlar dışında, yöre halkının bireysel olarak kendi başına da yapabileceği diğer bir çalışma ise, "galeri kavakçılığı"dır. Akarsu boylarında yapılan ve

dolayısıyla sulamaya pek ihtiyaç bulunmayan bu tür ağaçlandırmalar, yöredeki çeşitli akarsu boylarında, özellikle de Ceyhan nehri boylarında yapılabilir. Yöre için tür olarak öncelikle yerli Karakavakların (*Populus nigra* L.) önerilebileceği bu tip ağaçlandırmalarla, hem yöreye yeşil bir görünüm kazandırılacak, hem de yöre halkına ek bir gelir imkanı sağlanmış olacaktır. Bu bakımdan, yörede galeri kavakçılığı teşvik edilmeli ve desteklenmelidir.

SONUÇ

Elbistan, ülkemizin orman yönünden en fakir yörelerinden birisidir. Geçmişte bugüne göre daha fazla ormana sahip olduğu kuşkusuz olan yörede, insanoglunun asırlar boyunca doğrudan veya dolaylı olarak yaptığı orman tahribatı, ormansızlaşmaya neden olmuş; olumsuz iklim koşulları ve jeolojik yapıya bağlı olumsuz toprak koşulları ise, ormanların devamlılığını sağlamasını ve orman yetiştirmeyi güçleştirmiş, böylece bugünkü olumsuz durum ortaya çıkmıştır. Ormansızlaşma, birçok ekonomik ve sosyal problemi beraberinde getirmiş, önemli çevre problemleri ortaya çıkmıştır. Bu durumu düzeltmeye yönelik olarak yapılabilecek çalışmalar, özellikle de ağaçlandırma çalışmaları ekolojik koşulların elverişsizliği ve ödenek yetersizliği gibi çeşitli nedenlerle bugüne kadar yapılamamıştır.

Ağaçlandırmaya elverişli arazileri erozyonla gittikçe daha da azalan yörede, var olan bu olumsuz durumu düzeltebilmek için, ilk planda, ağaçlandırılmaya en uygun yerlerden başlayarak acilen ağaçlandırmalar yapılmalı, ağaçlandırmanın mümkün görülmediği yerlerde ise, diğer erozyon kontrolü çalışmaları (çalılandırma, otlandırma, örme çit yapımı vb.) yapılmalıdır. Bu çalışmalara her kesimden insanın gönüllü olarak katılımı sağlanmalı ve herkes kendi imkanları ölçüsünde çalışmalara katkıda bulunmalıdır. Ayrıca, akarsu boylarında galeri kavakçılığı yapılarak mevcut potansiyel değerlendirilmelidir.

KAYNAKLAR

- [1] ANONİM, 1995. K.Maraş Orman Bölge Müdürlüğü, Plan Ve Proje Şube Müdürlüğü Kayıtları.
- [2] TAVŞANOĞLU, F., 1948. Su Baskınları Karşısında Ormanların Korunması Ve Genişletilmesi Zarureti, Ormansızlaşma ve Bunun Sel Felaketleri Üzerine Olan Tesirleri, Tarım Bakanlığı, Orman Genel Müdürlüğü Yayını, Özel Sayı, No:82, ss.5-9. Ankara.
- [3] ANONİM, 1996. K.Maraş Tarım İl Müdürlüğü, Proje Ve İstatistik Şube Müdürlüğü Kayıtları.
- [4] PEKER, H., 1958. Seyhan Ve Ceyhan Havzalarında Orman Tahripleri Sebepleri, Neticeleri Ve Bunlara Karşı Alınacak Tedbirler Hakkında Araştırmalar, Ziraat Vekaleti, Orman Umum Müdürlüğü Yayını, No:281/16.
- [5] HORASAN, H. Y., 1992. Kahramanmaraş'ı Tanıyalım, Ankara.
- [6] ANONİM, 1974. Ortalama Ve Ekstrem Kıymetler Meteoroloji Bülteni, Gıda-Tarım Ve Hayvancılık Bakanlığı, Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.

- [7] ÇEPEL, N., 1983. Orman Ekolojisi. 2.Baskı, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayını. No:3140/337. İstanbul.
- [8] ÜRGENÇ, S., 1986. Ağaçlandırma Tekniđi. İ.Ü. Orman Fakültesi Yayını. No:3314/375, İstanbul.
- [9] IRMAK, A., 1968. Toprak İlmı. İ.Ü. Orman Fakültesi Yayını. No:1268/121. İstanbul. [10] EROL, O., 1991. 1/1.000.000 Ölçekli Türkiye Jeomorfoloji Haritası, Maden Tetkik Ve Arama Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.
- [11] ÇEPEL, N., 1966. Orman Yetiřme Muhiti Tanıtımının Pratik Esasları Ve Orman Yetiřme Muhiti Haritacılığı. İstanbul.